

משפטים

ק"ל ע"י
כולל
לבושי חושן

בראשות הרה"ג ר'
ישראל יושע העשיל פריעדמאן
שליט"א

פרשת שלח - קרח תשפ"ג לפ"ק | גליון י"ח שנה א'

משפט החושן

שאלות ותשובות בדיני ממונות

שאלה:

אל מעלת כבוד הרבנים.

הנה, שאלתי קאר מחבירי על יום אחד, ונשתמשת בה באופן הרגיל, ובשעה מאוחרת בלילה כשבאתי בחזרה לביתי, לא מצאתי מקום ראוי להניח הקאר שם, רק מקום אחד מצאתי, אשר שם אסור לחנות שום קאר משעה 7 בבוקר, אבל באופן כללי אני רואה שכל השכנים מניחים שם הקאר שלהם, ואינם מקבלים שום טיקעט מהשוטרים. אך לרוע מזלי כשקמתי בשעה 8 בבוקר ראיתי שהשוטרים כבר נתנו טיקעט על הקאר.

ולכן נפשי בשאלתי האם מוטל עלי החיוב לשלם לבעל הקאר סך הקנס של הטיקעט, או פטור אני מאחר שהנחתי הקאר על מקום שבאופן כללי אינם מקבלים שם שום קנסות.

יצחק ווייס

תשובה:

א] להרבה פוסקים אי אפשר לחייב השואל בדיני אדם, מאחר שה' רק גרמא על הקנס, ובגרמא ק"ל שאינו חייב לשלם מדינא.

ב] אבל לצאת ידי שמים, נראה שיש חיוב עליו לשלם, ועונש בודאי יש עליו אם לא ישלם.

ג] ובזמננו שכל המשכירי רכבים (car rentals) מחייבים לשלם כל הקנסות הנגרם ע"י השוכר, יש מקום לחייב השואל גם בדיני אדם, שהרי זה כאילו קיבל עליו בהדי' שישלם כל ההפסדות מטעם המנהג.

בירור הדין:

א] להרבה פוסקים אי אפשר לחייב השואל בדיני אדם, מאחר שה' רק גרמא על הקנס, ובגרמא ק"ל שאינו חייב לשלם מדינא.

הנה, הדין פשוט בכמה מקומות שאדם המזיק ממון חבירו בגרמא, פטור מלשלם בדיני אדם, אבל מחויב לשלם לצאת ידי שמים. ואם כן יש לדון מה הדין בשומר המזיק החפץ שנפקד אצלו בגרמא, האם גם בשומר הדין כמו שאר אדם שהמזיק בגרמא פטור בדיני אדם, או אינו כן, שיש לומר ששומר מחויב בגרמא, שכשם שהחמירה עליו התורה בכמה חייבים שאין בכל אדם המזיק, כגון פשיעה גניבה ואבידה ושלוחות יד וכדו', אולי גם בגרמא החמירה התורה עליו, ומחויב לשלם באופן שהחפץ ניזק על ידי הגרמתו.

והנה בהל' פסח (בשו"ע או"ח ס' תמ"ג סעי' ה') ק"ל ישראל שהיה בידו חמצו של ישראל אחר בפקדון, יעכבו עד שעה חמישית, ואם לא באו בעליו, ימכרו לעכו"ם, ואם לא מכרו, חייב לבערו בזמן איסורו. וכתב על זה המג"א (שם בסק"ה) שאם לא מכר השומר את החמץ קודם זמן ביעור חמץ, חייב לשלם דמי הפקדון להמפקיד, מאחר שהשומר פשע בשמירתו שהו"ל למכור החמץ לעכו"ם קודם הזמן, ומאחר שלא עשה ונפסד החפץ, חייב לשלם להמפקיד דמי החפץ. אמנם עיי"ש בחק יעקב שחולק עליו בדין שומר חנם, שס"ל שאין על ש"ח חיוב למכור החמץ הנפקד אצלו. אבל בשומר שכר מודה לדין המג"א שמחויב למכור החמץ הנפקד, ואם לא מכרו ונפסד, חייב לשלם להמפקיד. ולכאו' אי"ז אלא גרמא. הרי חזינו מדברי המג"א והח"י ששומר שבגרמתו נפסד החפץ, חייב לשלם.

אמנם בשו"ת דברי ריב"ת (סי' קכ"ג) חולק ע"ז וס"ל שמעולם א"א לחייב שומר שגרם הפסד על חפץ הנפקד. ואף שהיה עליו החיוב למכור לעכו"ם, מ"מ אם לא מכרו, הוה רק גרמא על ההפסד, ושומר פטור על גרמא. ומביא ראי' מתשובת הרשב"א (ח"א סי' א') שפסק באפטרופוס שהיה צריך לטעון בעד היתומים, ולא טען כראוי, ועי"ז נגרם להם הפסד, שפטור. הרי חזינו ששומר פטור על גרמא.

אולם בשלחן ערוך הרב (באו"ח שם בקו"א סק"ב) תמה מאוד על הדברי ריב"ת הנ"ל, שהרי בשומר ק"ל שאם לא נעל בפני' כראוי, ויצא הבהמה מהדין וניזק, הוה פשיעה שאפי' שומר חנם חייב. אף שאין זה אלא גרמא, שבשאר בני אדם פטור, כדק"ל בהפוך גדר בפני בהמת חבירו, וגבוה ליסטים או שיצא מאלו ונאבדה שפטור משום שאינו אלא גרמא. וא"כ ע"כ צ"ל שסיבת חיובו של שומר חנם לשלם על פשיעה, אין חיובו בא מחמת הפשיעה עצמו, אלא סיבת חיובו הוא משום שבשעה שנמסר לו הפקדון נתחייב השומר להחזיר להמפקיד הפקדון בשלימות כשיגיע הזמן, ולכן אם פשע בהשמירה, ומחמת הפשיעה נפסד החפץ, מחויב לשלם, שהרי אי אפשר לו להחזיר הפקדון. ומה שאין שומר חנם מחויב בגניבה ואבידה, הוא רק משום שחסה עליו התורה שמה היה לו לעשות. ובשומר שכר החמיר הקרא יותר, ובשואל יותר, ובלוה יותר. משא"כ בנידון הרשב"א הנ"ל, שהחפץ הנשאל לא נפסד, רק ההפסד ממון נגרם מצד

דבר המזפוט

האנדל ערליך

כלל גדול להצליח בנכסים מסרו לנו אבותינו ורבותינו הקודמים, והוא "להיות ערליך". ובדרך כלל אנחנו הולכים בדרך זה, ויש בתוכנו הרבה ערליכע בעלי בתים אשר נזהרים בממון אחרים אפי' בפחות מפרוטו.

אולם אין הדבר כן כלפי עכו"ם, משום איזה סיבה שהוא כשנמצאים במצב כזאת, מוציאים כל מיני היתרים להקל, באופן שלא יעשו אצל שאר דיני תורה ואפי' איסורי דרבנן, ואור לזאת מצינו לנכון להביא קצת מן הענין כפי שיכיל המדור זה.

בשולחן ערוך חושן משפט הלכות גניבה סימן שמ"ח סעיף ב' "כל הגונב אפי' שוה פרוטה עובר על לאו דלא תגנובו (ויקרא י"ט ל"א), וחייב לשלם, אחד הגונב ממון ישראל או הגונב ממון של גוים, ואחד הגונב מגדול או מקטן. הגה: טעות גוי, כגון להטעותו בחשבון או להפקיע הלוואתו, מותר, ובלבד שלא יודע לו, דליכא חילול השם (טור ס"ג). ויש אומרים דאסור להטעותו, אלא אם טעה מעצמו, שרי.

ובשו"ך שם סק"ג כתב שאפי' למ"ד שמותר להטעותו, מ"מ יאמר לו הישראל ראה שעל חשבונך אני סומך. וגם הפקע' הלוואתו אינו מותר אלא כשחייב לשלם לו דרך מכס או דרך חוב, אבל מה שהוא דרך מקח, אסור.

ובבאר הגולה שם ס"ק ה' "ואני כותב זאת לדורות, שראיתי רבים גדלו והעשירו מן טעותו שהטעו העכו"ם, ולא הצליחו, וידדו נכסיהם לטמיון, ולא הניחו אחריהם ברכה, וכמ"ש בספר חסידים סימן תתע"ד רבים אשר קדשו ה' והחזירו טעיות העכו"ם בדבר חשוב, גדלו והעשירו והצליחו, והניחו יתנם לעוללה". (מהו ראי' לציין שכ"ז הוא בדיני גניבה וטעות עכו"ם, אבל בדיני אבידת עכו"ם הדין שונה טובא מדיני אבידת ישראל ואכו"ם, ונכון לעיין בשו"ע, או לפנות לת"ח לשאלו כדת מה לעשות).

ונסיים בדברי המדרש (דברים רבה פרשה ג' סימן ג') מעשה ברבי שמעון בן שטח שלקח חמור אחד מישמעאלי אחד, הלכו תלמידיו ומצאו בו אבן אחת טובה תלויה לו בצוארו, אמרו לו, 'דבי, ברכת ה' היא תעשירי' (משלי י' כ"ב), א"ל ר"ש בן שטח "חמור לקחתי, אבן טובה לא לקחתי", הלך והחזירה לאותו ישמעאלי, וקרא עליו אותו ישמעאל "ברוך ה' אלקי שמעון בן שטח".

התודה והברכה: תודתנו בידי להני רבני שהשתתפו בעריכת הגליון בשבוע זאת ובעזרתם זכינו להוציא דבר נאה ומתקבל, ה"ה הרב דוד שטיינמנץ, הרב פישל שטיינמנץ, הרב שלמה ראזנפעלד. תשואות חן חן להם.

אחר, בזה אמרין ששומר פטור מטעם גרמא, עת"ד השועה"ר.

וכעין חילוק זה מצינו בנתיה"מ (סי' ש"מ סק"ג) בקצת שינוי, ותוכן דברי הניתבות הוא בבהמה שנולד בה מכה בפשיעת השומר, עד שאינו יכול לעשות מלאכתה שתהא עושה ואוכלת, שהשומר חייב ליתן דמי המזונות להבעלים. אף שאין זה אלא גרמא, מ"מ מחויב לשלם המזונות, לפי ששומר נתחייב על פשיעה, ואפילו אם מחזיר הבהמה לבעל, מ"מ מאחר שעדיין יש בבהמה מכה שנולדה בפשיעת השומר, אין זה מקרי השבה, ושומר לא מיפטר עד שהחזירה השבה גמורה, ולכן צריך לשלם להבעלים גם דמי המזונות עת"ד. הרי מדברי הניתבות חזין שכתב כעין דברי השועה"ר הנ"ל ששומר חייב על גרמא. אמנם דוקא אם עשה בפשיעה. משא"כ השועה"ר נראה שמחויב בגרמא משום שבשעה שנמסר לו חייב להחזירו.

עכ"פ נראה מדבריו שאם ה' יכול השומר לחזור השבה גמורה, שלא נפסד גוף הבהמה, רק גרם הפסד ממקום אחר, כגון עובדא של הרשב"א הנ"ל שה' לו לטעון ולא טען ונגרם הפסד ממקו"א, הרי זה פטור בדניי אדם, משא"כ אם נגרם הפסד על גוף החפץ, חייב בגרמא. וכן משמע ממה שקי"ל ששומר פטור על הפסד של שבת, כגון מכה שיתרפא מאלו, (ואינו חייב רק למ"ד דשבת הוה נזק), ואם שומר חייב בכל גרמא אמאי לא יהא חייב נמי בשבת, אלא ע"כ שאינו חייב בגרמא אלא כשלא יוכל לקיים מצות השבה. משא"כ במכה שיתרפא מאלו, אם שבת לא נקרא נזק הוה השבה גמורה, ואין צריך לשלם ההיזק הנגרם על ידו. ומצינו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' פ"ח) שכתב חילוק זה מדעת עצמו'.

אמנם בשו"ת חתם סופר (סי' ק"מ) מבואר ששומר חייב בכל גרמא, וז"ל בא"ד האמת יורה דרכו, דלא נאמרו דיני גרמי וגרמא אלא באיניש דעלמא המזיק חבירו, אבל מי שבא הדבר לידו בתורת שמירה או שליחות, חייב אפ"ל על צד רחוקה ונפלאה, וכל פשיעת השומרים ועיוות שליחות, כד מעיינת בהוא אינו אלא גרמא בעלמא, ואפ"ל הכי חייב עכ"ל. משמע מדבריו שס"ל ששומר מחויב על כל גרמא. ולכא"ו קשה ע"ז שהרי בשבת כו"ע מודה דפטור, אבל בסוף התשובה מסיק החת"ס וז"ל אבל מלהפסיד השטר לא פטרנו התורה, אע"פ שאותו הפסד אינו אלא גרמא לענין הר"א שבתוכו, מ"מ החפץ שנמסר לידו בתורת שמירה ושליחות, אותו הפסיד בידי עכ"ל. נראה מדבריו שמחייב דוקא אם ניזק החפץ שמוטל על השומר לשמור כגון השטר, אף שההפסד הוא רק בגרמתו, אבל אם החפץ נשאר כמקודם, י"ל שגם החת"ס יודה שפטור מטעם גרמא. ולכן בשבת, שהחפץ נשאר כמקודם, [שמה שנפסד במכה החוזרת אינו חשיב נזק כלל], הרי יכול להשיבו כמקודם, לכן אינו מחויב על גרמת הפסד היוצא מזה.

וכן בערך ש"י (בסי' שפ"ו סק"י, ובסי' ש"ג סק"ד) האריך להוכיח ששומר חייב בכל גרמא, ועיקר ראייתו היא מפורץ גדר לפני בהמת חבירו, שאם אחד שאינו שומר פרי הגדר, פטור, משא"כ בשומר חייב. וכן הביא ראי' ממה שמבואר בראב"ד ובמ"מ (פ"ג מהל' שכירות ה"ו), ברועה שחייב לשכור רועים אחרים עד כדי שוית הבהמה כדי להציל הבהמה. ואם לא הציל צריך לשלם דמי טירחא לקנות הבהמה ע"י"ש. הרי מצינו ששומר חייב בגרמא, שהרי הטירחא אינו אלא בגרמא. ובטעם הדבר מבאר הערך ש"י, שאינו שומר שבעלים סמכו עליו, והוה כהשומר קיבל עליו בהדי' לשלם כל הגרמות, ומבואר במדכי (ב"ק פרק הגוזל קמא סי' קט"ו) שהיכא שמקבל עליו בהדי', גם בגרמא חייב. וכן הביא בשם התבואות שור (יו"ד סי' י"ח סק"ד), ששומר חייב אפ"ל לא ברי היקיא ולא נעשה מיד, משום שקיבל עליו לשמור. הרי חזין מדבריו שכל גרמא חייב, עת"ד הערך ש"י. ולכא"ו גם עליו קשה הקושיא הנ"ל משבת, ואפשר לומר שגם הערך ש"י ס"ל כנ"ל בדברי החת"ס, שרק בכה"ג שפשה בשמירת גוף החפץ שנמסר לו לשמור, אז מחויב לשלם גם בממון הנגרם על ידו, אבל אם החפץ השמור נשאר בלי שום קלקול בגוף החפץ, מודה שפטור בגרמא. והוכחה לזה נראה שהרי ה' ראוייה שהביא הערך ש"י מיידי בגרם הפסד בגוף החפץ, משא"כ בנידון דידן שהחפץ הנשאל נשאר בתקונו, ורק נגרם הפסד על ידו, אפשר שכו"ע ס"ל שברמא כוונ פטורים, והגם שהסברא שכ' הערך ש"י שייך בכל גרמא, מ"מ אפשר לומר שאינו סומך ע"ז רק בצירוף שנפסד גוף החפץ, וצ"ע.

ב] אבל לצאת ידי שמים, נראה שיש חיוב עליו לשלם, ועונש בודאי יש עליו אם לא ישלם:

אך כ"ז הוא רק מדינא, אבל לצאת ידי שמים יש חיוב עליו לשלם, מלבד אם היא שווג או אונס, אבל במעשה כזו לכא"ו הוא כשווג קרוב למוזי', וא"כ אפשר שחייב לצאת ידי שמים. ועונש בודאי יש עליו אם לא ישלם, שכן מבואר בקצוה"ח סי' ל"ב סק"א שיש עונש על כל גרמא, אפ"ל באופן שאין עליו חיוב לצאת ידי שמים, ואפ"ל בגורם דגורם ע"י"ש.

ג] ובזמנינו שכל המשכירי רכבים (car rentals) מחייבים לשלם כל הקנסות הנגרם ע"י השוכר, יש מקום לחייב השואל גם בדניי אדם, שהרי זה כאילו קיבל עליו בהדי' שישלם כל ההפסדות מטעם המנהג.

כ"ז הוא מה שמבואר מפוסקים הקודמים, אבל יש מקום לומר שבזמנינו המנהג הוא לקבל חיובים האלו מאחר שכך נוהגים כל המשכירי רכבים (car rentals), וא"כ יש לחייבו מטעם שבשעת קבלת השמירה התחייב א"ע כפי המנהג, כמבואר בשו"ע בהרבה מקומות, וז"ל המחבר בס' רט"ו סעי' ח' וזהו עיקר גדול, בכל דברי משא ומתן הולכים אחר לשון בני אדם באותו מקום ואחר המנהג עכ"ל.

1. אולם הקצוה"ח (סי' שפ"ו סק"י) מבאר שכל שומר פטור גרמא ע"י"ש, והוא לכאורה לשיטתו בס' קצ"ח סק"ה ששומר אין חייב בהשבה, חוץ באופן שצריך להביא ערובה לכ"ד, כגון שורק החפץ לים חוק החפץ, וכמבואר בס' שפ"ו, א"ז חייב בגרמא דצריך להביא ערובה לכ"ד.	2. ע"י"ש בפרישה על הבין כן מהטעם הראב"ד, והנתיבות הביא דבריו, וכונת קושייתם
2. ראה שסוברים שאינו חייב לשלם דמי טירחא, דהיי גרמא אבל הערך י"ל כתב דלא עיין בהשגת הראב"ד דמפורש כן בהדיא, ואולי היתה להם גימטא אחרת, וצ"ע.	3. ומבאר יותר עפ"י התוס' פרק אע"פ דין פ"ג ע"א ס"ד"ה ה"ו, וז"ל שאני התם דחייב התורה שומר שכ"ר על שלוקח שטר, ושואל לפי כל האהה שלו, ומשעבדים עצמם לכל המוטב בפרשה.
4. י"ע בזה, שמצד אחד אינו שווג גמור, וא"כ חייב, או אפ"ל שאינו דומה לרמות המבאר בב"ק דהיי מיידיים יותר, ויא' דצריך להיות דעתו לחוק.	5. והבאנו לעיל מהמדרש, שאם מקבל עליו לשלם גרמות, יש חיוב לשלם.

718.618.4011 Ext 101 | Ask@Mishpatim.org :שלוח הערות או שאלות שיתלבנו ויתבררו במדור 'משפט החושן':

משפט הפרשה

פרשת שלח: וַיִּצְאֵיאוּ דִבְתֵּי הָאֲרֶזִין אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (במדבר יג לב)

האיסור להוציא שם רע על חבירו

המוציא שם רע על חבירו עובר על לאו של לאו (ויקרא כ"ה י"ג), ואין מלקין אותו, משום שהוא לאו שאין בו מעשה (סמ"ע חו"מ סי' ת"כ סקמ"ט), אבל מכין אותו מכות מדרות (רמ"א שם סעיף ל"ח בשם הר"ן). וי"א שאם השם רע שהוציא היתה שחבירו פסול לבא בקהל, או שעבר על לאו, כגון גיבה, הלואה ברבית, או מחלל שבת, לוקין עליו מלקות ועכשיו שאין בן נזיפה, חייב מכת מדרות לזכרון דברים בגלמא (יש"ש ב"ק פ"ח סי' מ"ח). וכן הוא בכלל המבייש בדברים (רמ"א שם בשם התרומת הדשן סי' ש"ז), וז"ל הרא"ש (בשם ר"ש גאון ב"ק פ"ח סי' ט"ו) ויותר בושת הדברים מבושת חבלה, שאין דבר גדול כלשון הרע ודיבה שאדם מוציא על חבירו'.

ביאה אופן נקרא מוציא שם רע

האומר לחבירו "אתה ממוז, אתה רשע, אתה עבד כנעני", נקרא מוציא שם רע. אם אמר לחבירו פסול אתה, י"א שיכול לתרץ דיבוריו, שאמר פסול לעדות משום קירבה. וכן כל מקום שאפשר לתרץ דיבוריו, מתרצין (מהר"י וייל סי' נ"ט). ויש חולקין ע"ז (רמ"א בשם מהר"ם מרינבורק). וי"א שתלוי לפי הבנת אנשים שהיו אצל הבייש, שאם נראה שרוצה לבייש כגון שעושה מתוך כעסו, או שאותו לשון גסור לומר כדי לבייש, נקרא מוציא שם רע (יש"ש שם סי' נ"ב). אם יצא קול על אחד שעשה עבירה בעיר טבריה, ואח"כ קרא לזה השרי, "טבריה", הוי כאילו הוציא ש"ר להדי' על העבירה שיצא הקול, וחייב (יש"ש שם). וי"א דזה לא מיקרי מוציא ש"ר (סמ"ע שם בשם המהר"ם).

י"א שאם ודאי אמת הוא שזה עבר על עבירה, כגון שיש נעים על זה, מותר להוציא שם רע על זה (יש"ש שם סי' מ"ז). וי"א שאם הוא משום פסול משפחה, ואמת הוא, מותר, ואדרבה מצוה לפרסמו, משום שלא יהא מרובה ממוזות בישראל. אבל בעבירה, אם יודע שעשה תשובה, או בת"ח שבדאי עשה תשובה, אסור להוציא שם רע אפי' יודע שאמת הוא (שבת

יעקב ח"א קע"ט). וי"א שאפי' לא עשו תשובה אסור לביישו (חות יאיר סי' ס"ב).

המקנטר לחבירו ואמר "איני עבריין", אע"פ שלא אמר "כמוך", הוי כאילו אמר "איני עבריין כמוך", ונקרא מוציא ש"ר (רמ"א שם). אם אמר לחבירו "אתה מתנהג כממוז", כאילו קראו ממוז (ת"ה פסקים קל"ה). ויש חולקין (רמ"א בשם מהר"י שם). שיכור שהוציא ש"ר על חבירו, חייב, לפי שאדם מונע לעולם (יש"ש שם). הוכתב שם רע על חבירו, אעפ"י שלא הוציא אותו בפיו, נקרא מוציא ש"ר. וכתובה גרוע יותר מדיבור (חיים שאל ח"ב סי' ג').

איזה אופן אינו נקרא מוציא שם רע

המוציא שם רע באופן שיכול לתרץ דיבוריו, כגון באחד שאמר לחבירו "אתה שקרן כמו ממוז (ש-ממזר) רגיל להיות שקרן וחוצין) עד שאתה תברר שאינך שקרן", כיון שתלה השם רע בתנאי, אין זה נקרא מוציא ש"ר, כיון שאפ"ל שבאמת לא כיון לומר שהוא שקרן וממוז, רק רוצה שחבירו יברר שהוא אינו שקרן (ת"ה פסקים קל"ה). אם אמר לחבירו בדרך צחות "אתה גוי", אין זה נקרא מוציא שם רע (מהר"יט יו"ד סי' ט"ו). אם אמר קרא לחבירו "גנב", והוא השיב "אתה ממוז", אין זה מוציא ש"ר, שנאמר והיה כי יחם לבבו, פי' כיון שעשה משום יחם לבבו לא נקרא ממוז לבייש (רמ"א סי' תכ"א סי' ג' בשם מהר"י). ואפילו אם חבירו מבייש לו ביוש קטן, והוא מבייש אותו ביוש גדול, לא נקרא מוציא ש"ר, כיון שאין זה נקרא כוונה לבייש (תשו' ועק"א ח"ג סי' ל"ח).

אם קרא לחבירו "עבד סתם" (ולא קראו "עבד כנעני"), כיון שבוה"ל אין כאן עבדים, אין הכוונה אלא שהוא שפל כמו עבד, ואין זה נקרא מוציא ש"ר (יש"ש שם). מי שהוא עוזת פנים מותר לקרוא רשע (נמ' תענית ז' ע"ב, ח' רעק"א סי' ת"כ סעי' ל"ח).

משפטים מעניני פרשת השבוע

התנשין והתלומין על מי שמוציא שם רע

אם אחד הוציא שם רע על חבירו, או על חנות של חבירו, וע"י כך הפסיד פרנסתו, פטור מלשלם, כיון שזה לא ביישו אלא בדברים, וביוש בדברים פטור בתשלומין, כמ"ש בשו"ע חו"מ סי' ת"כ סעי' ל"ח. ואנפ"י שזה דומה למבטל חבירו ממלאכתו, שחייב לשלם כמו שפסק בס' של"ג, י"ל שאינו חייב אלא כשהוא בעצמו בטלו ממלאכתו, אבל בנידו"ד הוא לא בטלו ממלאכתו, אלא שהוא גרם שאחרים מסלקין אותו ממלאכתו או שלא קונים בתונו, וכה"ג אינו אלא גרמא, ופטור מתשלומין (ת"ה סי' ש"ז).

אבל מ"מ יכולים לקנסו ע"י ב"ד, ולעשות גדרים וסייגים ע"ז, כמ"ש המחבר (שם) בשם הרמב"ם שיש לב"ד לגזור כפי מה שיראו. וכן כתב החות יאיר סי' ס"ב, שאנפ"פ שמן הדין פטור מתשלומין, מ"מ בזה מנהג עוקר הלכה, ונתפס בכל גבול ישראל לקנסו על זה, דאל"כ ירבו מחלוקת בישראל, וי"א שמנדין אותו עד שיפייס המבויש. ואם בייש תלמיד חכם חייב לשלם בושת שלימה, אע"פ שלא ביישו אלא בדברים, וכן גובין קנס זה בין בארץ בין בחו"ל (לשון הרמב"ם הל' חובל ומזיק פ"ג ה"ה). ועי' בפתחי חושן (י"א כ"ט) שמסתבר שחייב לצאת ידי שמים ומשלם (עי' ד"מ אה"ע סי' פ"ה).

גדול העון של מוציא שם רע

אנפ"י שהמבייש בדברים אינו בר תשלומין, מ"מ עון גדול הוא, וכבר מצנינו "שלא נחתם גור דין על אבותינו במדבר, אלא על לשון הרע" (לשון המשנה במס' ערכין בדין מוציא שם רע, פרק ג' משנה ה'). ואין המחורף והמגדף לעם ומביישן אלא שוטה רשע וגו, וכל המלבין פני אדם כשר מישראל ברים אין לו חלק לעולם הבא (לשון המחבר שם סעי' ל"ט). ואם אחד מוציא ש"ר על חבירו אינו חייב למחול לו עולמית, אע"פ שבכ"מ אמרין לא יאה מוחל אכורי וצריך למחול. והטעם ע"ז כיון דדילמא יש אנשים שמטעו השם רע אבל לא שמעו הפיוס, ולא נפיק האי גברא מדי החשד (ת"ה פסקים ר"ב בשם הירושלמי).